

Grondrechten

Ter bevestiging van vrijheid, democratie en gerechtigheid

Europese Commissie

Directoraat-generaal
JUSTITIE, VRIJHEID EN VEILIGHEID



Een op grondrechten gebaseerde unie

De bescherming van de mensenrechten en fundamentele vrijheden vormt een lang gevestigde verbintenis van de Europese Unie. Ze is het resultaat van de jurisprudentie die door het Europese Hof van Justitie sinds de jaren zestig werd geleverd, om de grondrechten van de burgers bij de toepassing van de gemeenschapswetgeving te beschermen.

Die rechten staan nu beschreven in het **Handvest van de Grondrechten** van de EU, een duidelijke en beknopte verklaring van de gemeenschappelijke rechten van de bevolking in de 25 lidstaten van de Unie. Ze zijn gegroepeerd onder zes thema's: **waardigheid, vrijheid, gelijkheid, solidariteit, burgerschap en gerechtigheid**.

Het Handvest zelf stelt geen nieuwe rechten in of breidt de bevoegdheden van de EU niet uit. Toch is het een baanbrekend document, omdat het alle burgerlijke, politieke, sociale en economische rechten uit vroegere conventies, verdragen, handvesten, wetgeving en jurisprudentie in Europa in een enkele tekst samenbrengt. Verder biedt het de nodige aanvullingen met het oog op een aantal hedendaagse uitdagingen, o.a. met betrekking tot normen voor bio-ethiek, persoonlijke gegevens, duurzame ontwikkeling en consumentenbescherming.

Het biedt echter geen houvast voor mensen die hun eigen regering willen aanvechten voor binnenlandse zaken die door de nationale instanties worden geregeld (zie Artikel 51).

Sinds het oorspronkelijke Verdrag van Rome van 1957 hebben alle opeenvolgende herzieningen van de EU-verdragen de bescherming van de rechten van de burgers verscherpt. In 1999 werd met het Verdrag van Amsterdam een belangrijke stap gezet naar een grotere Europese samenwerking op het vlak van justitie en binnenlandse zaken. Ook kreeg het Europese Hof van Justitie de bevoegdheid om erop toe te zien dat alle EU-instellingen de grondrechten naleven.

Artikel 6 van het Verdrag van de Europese Unie zegt dat "de Unie is gegrondvest op de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en van de rechtsstaat, welke beginselen de lidstaten gemeen hebben."

Het EU-verdrag biedt de Raad van Ministers de mogelijkheid om nieuwe burgerrechten in te voeren. Ook ziet het erop toe dat de nieuwe Lidstaten van de EU dezelfde hoge normen halen. Maatregelen zoals het afschaffen van de doodstraf vormen belangrijke voorwaarden om onderhandelingen over een mogelijk EU-lidmaatschap te kunnen starten.

Waarom heeft de EU een Handvest van de Grondrechten nodig?

Tijdens hun bijeenkomst in Keulen, Duitsland, in juni 1999 onderstreepten de leiders van de EU voor het eerst de behoefte om "de in Unieverband geldende grondrechten in een handvest [te bundelen] en aldus zichtbaarder [te maken]".

Nu de EU evolueert naar een geïntegreerde Europese ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid voor zijn burgers, en gevoelige kwesties als immigratie, asielrecht en gerechtelijke samenwerking aanpakt, is het belangrijker dan ooit dat ze haar eigen gemeenschappelijke verklaring van de grondrechten heeft. Niet alleen ter bescherming van het individu, maar ook als achtergrond waartegen de activiteiten van de Europese instellingen kunnen worden beheerd en ze "politieke en morele legitimiteit" kunnen verwerven [1].

Het EU-Handvest is niet hetzelfde als het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens (EVMR), dat in 1950 werd goedgekeurd door de Raad van Europa. Die telt meer dan 40 leden, waaronder Rusland. Het Handvest zocht zijn inspiratie in het EVMR, maar gaat verder en voegt ook sociale en politieke rechten toe. Tegelijkertijd bepaalt Artikel 52 dat het het bestaande Verdrag niet ondermijnt. In het verleden konden enkel individuele staten het EVMR onderschrijven, maar nu beschikt de EU ook over een mandaat om zelf tot het Verdrag toe te treden.

Wie schreef het Handvest?

Het Handvest schiep ook een precedent door de open en democratische manier waarop het tot stand kwam, namelijk via een 62 leden tellende **Conventie** met vertegenwoordigers van de staatshoofden en regeringsleiders, de Europese Commissie en het Europese Parlement, en met leden van de nationale parlementen. De Conventie startte zijn werkzaamheden in december 1999, en keurde in oktober 2000 een ontwerphandvest goed. Haar bijeenkomsten waren openbaar, en ook werden een groot aantal belanghebbenden geraadpleegd. Deze manier van werken bleek zo succesvol dat de Europese Raad in december 2001 de **Conventie over de Toekomst van Europa** in het leven riep om het nieuwe Grondwettelijke Verdrag op te stellen, dat in oktober 2004 in Rome werd ondertekend.

De status van het Handvest

Samen met de voorzitters van het Europese Parlement en de Europese Commissie kondigde de Europese Raad van Ministers tijdens de EU-top in Nice in december 2002 het Handvest af. Hoewel het op dit ogenblik niet volledig rechtsgeldig is – het maakt namelijk geen deel uit van de Verdragen die de wettelijke basis van de EU vormen – heeft het Handvest niettemin al een belangrijke politieke impact. Het Parlement en de Commissie dienen de rechten uit het handvest in al hun beleidsbeslissingen en activiteiten na te leven, en sommige Europese rechtbanken hebben een beroep gedaan op de tekst om uitspraken te doen en nieuwe jurisprudentie te leveren, waarbij het handvest als belangrijk referentiepunt wordt erkend.

De status van het Handvest verandert echter als de Lidstaten het Grondwettelijk Verdrag ratificeren. De tekst van het Handvest maakt namelijk Deel 2 uit van de Grondwet, en wordt als dusdanig een van de wettelijke hoekstenen van de EU.

Wat betekent het Handvest voor u?

Het Handvest is een samenvatting van de gemeenschappelijke Europese waarden waarmee **alle** burgers zich kunnen identificeren. Het biedt mensen in de EU een instrument om zich te beschermen, door een gedegen kennis en begrip van hun rechten en een ruimere controle op de activiteiten van de nationale en Europese autoriteiten bij het bepalen en uitvoeren van de Europese wetgeving. Het is in de lidstaten niet van toepassing op de binnenlandse activiteiten die door nationale wetten of grondwetten worden geregeld.

Het Handvest bevestigt in duidelijke en begrijpbare taal het respect voor democratie, mensenrechten en fundamentele vrijheden dat aan de kern van de Europese Unie ligt.

Voor meer informatie: http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html

[1] Mededeling van de Europese Commissie, (COM/2000/0559) 13.7.00.

